

Hermanus,
'Schelpenvrouw'
(2013).

Poëtisch Realisme

Schilder Hermanus en de nieuwe kunststroming

Tekst Marloes de Moor

Hij volgde de kunstacademie maar werd drukker. Toch is het Schilder Hermanus (1955-2017) geweest die aan de wieg stond van het Poëtisch Realisme. Zijn weduwe Rian - en medegrondlegger van deze kunststroming - vertelt over de weg daarnaartoe. Over zijn ideeën, zijn werk en hun gezamenlijke kunst.

'Hoe schilder jij de zee? Welke kleur gebruik jij?' had Hermanus eens op een kunstenaarsforum gevraagd. RIANN, pseudoniem van Rian van Nieuwkerk, maakte daar geen geheim van en gaf hem meteen antwoord. 'Hij maakt er toch weer wat anders van dan ik,' zo redeneerde zij. Ze kenden elkaars werk en spraken er via internet regelmatig over. Allebei bevonden ze zich op dat moment op een kruispunt in hun kunstenaarsbestaan. 'Ik maakte verschillende series schilderijen, maar liep daarop vast; Hermanus was bezig zijn eigen route uit te diepen. Hij had zich los geschilderd van kunstenaars die hem inspireerden, zoals Pyke Koch, Peter van Poppel en Dolf Zwerver en vroeg zich af in welke stijl hij nu eigenlijk schilderde.' Een antwoord op die vraag diende zich onverwacht aan na een expositie in het Noord-Hollandse dorp Bergen. Hermanus had de gewoonte om tijdens een tentoonstelling een werk uit zijn oeuvre ter veiling aan

te bieden. Een meisje dat daarop haar zinnen had gezet, liep dat mis. Omdat Hermanus dat zo jammer voor haar vond, stuurde hij haar de tekening die ten grondslag lag aan het geveilde paneeltje. Hij kreeg een brief terug met een foto van het ingelijste werk én een gedicht dat zij zelf geschreven had. Dat gebaar zette hem aan het denken: mijn werk brengt lyrische gedachten bij mensen naar boven. Het is poëtisch!

Manifest

Ook RIANN verzong versjes bij zijn schilderijen. 'Ze kwamen spontaan in me op als ik ernaar keek. Zijn schilderijen nodigen uit om erbinnen te stappen en mee te doen.' Vanaf dat moment wist Hermanus hoe hij zijn stijl kon noemen: het Poëtisch Realisme. Hij vroeg kunsthistorica Lida Bonnema om een essay over zijn werk te schrijven, zodat de richtlijnen konden worden vastgelegd in een manifest. Het Poëtisch Realisme kreeg zo een serieuze vorm.

In het manifest omschrijft Bonnema het Poëtisch Realisme als een nieuwe afsplitsing van het Hedendaags Realisme. Hoewel er overeenkomsten zijn met het Magisch Realisme en de Naïeve Schilderkunst, onderscheidt het Poëtisch Realisme zich door een persoonlijke, lyrische wereld met authentieke motieven en een subjectieve symbo-

Hermanus,
'Vogelwacht'
(2010).

liek. De schilder werkt niet aan de hand van academische beginselen van perspectief, anatomie, kleurenkennis en stofuitdrukking. Kenmerkend is het ingetogen kleurgebruik, de eenvoud en de nostalgie op de schilderijen. De beelden ademen een stil verlangen naar de tijd van kinderlijke onschuld, de jeugd waarin je kon dromen en fantaseren en de naïeve verwondering die ieder mens nog steeds in meer of mindere mate met zich meedraagt. Het Poëtisch Realisme doet dan ook een sterk beroep op het gevoel en de poëtische verbeelding van de kijker. De versjes die RIANN bij zijn werk maakt, bevestigen de poëtische lading ervan

Magie

RIANN, sinds oktober 2017 weduwe van Hermanus, raakte al snel nauw betrokken bij het Poëtisch Realisme en zo werd zij samen met Hermanus grondlegger van deze nieuwe kunststroming. 'Vanaf dat moment gebruikte ik het pseudoniem RIANN. Deze naam vonden wij beter passen bij zijn pseudoniem 'Schilder Hermanus' en omdat we als duo naar voren traden, werden onze beide namen vaak in combinatie gebruikt.'

Ze studeerde af als juwelier/goudsmid aan de Vakschool in Schoonhoven en ontwikkelde zich als beeldend kunstenaar en grafisch ontwerper. In 2009 besloot zij zich volledig te richten op schilderen en schrijven. Aansluitend kwam de samenwerking met Hermanus in 2011. 'Toen ik hem leerde kennen, liep ik vast in mijn werk. Ik schilderde veelal in serie: vogels, landschappen, de zee en portretten. Hermanus heeft toen een lithopers voor me neergezet zodat ik min of meer gedwongen was van daaruit te werken zonder vooraf te ontwerpen. Dat hielp. In eerste instantie heel illustratief met vissen en vogels, lucht en water. Het werk ontwikkelde zich echter snel en bleek perfect aan te sluiten bij het jonge Poëtisch Realisme.' Hermanus moest de magie van die lithopers hebben gekend. Bij hem was het daar ook ooit mee begonnen. Hij volgde de kunstacademie in Utrecht en de Hogeschool voor de Schone Kunsten in Antwerpen, maar omdat hij bedacht dat het met schilderen voorlopig toch niets zou worden besloot hij dienstverlenend in de kunst aan de slag te gaan. Zo startte hij een stage bij drukkerij Mourlot in Parijs, keerde als meester-drukker terug naar Nederland en opende een steendrukkerij en galerie in het centrum van Utrecht. Daar sleet hij zijn jaren in een grijze overall naast de pers, wachtend totdat de kunstenaar klaar was om het vervolgens als drukker over te nemen. Als steendrukker raakte hij onder meer gefascineerd door het gesloten oeuvre van Co Westerik, de hermetische wereld van Dolf Zwerver en het spirituele werk van Jan Mankes. Daarmee kwam ook de belangstelling voor het schilderen terug. In zijn vrije tijd maakte hij al werk voor familie en vrienden, die daarop lovend reageerden. Totdat de Utrechtse schilder Dolf Zwerver op een dag tegen hem zei: 'Wanneer hou je eens op met drukken en begin je met schilderen?'

Hermanus volgde zijn raad op, verkocht de steendrukkerij en vestigde zich na wat omzwervingen definitief in Alkmaar als vrij schilder. Als dank en eerbetoon aan Dolf Zwerver maakte Hermanus later de serie met de slapende 'Zwervertjes'. De zwervertjes verbeelden de jeugdijaren van zorgeloosheid en dromen. Ook de bundel *Versjes in het Groen* met schilderijen van Hermanus en versjes van RIANN is een hommage aan deze Utrechtse schilder.

Eigen weg

Met de komst van RIANN in zijn leven verdiepte het werk van Hermanus zich verder. Hij maakte verschillende reeksen schilderijen die hetzelfde thema hebben, zoals Zwervertjes, Badmutsen, Hoogzitters, De Kuil, Bootje Varen, Strandkraampjes. Altijd spelen de zee, de lucht, het strand, dromen en geborgenheid een belangrijke rol. In de serie *De Kuil* wordt volgens kunsthistorica Lida Bonnema subtiel het kleine wereldje rond ieder mens benadrukt, de ruimte waarbinnen hij zich veilig waant. De aandoenlijke figuren met badmutsen in zijn reeks *Badmutsen* beschouwt Bonnema als grappige hoofddekfels die bescherming symboliseren.

Hermanus heeft nostalgie en verstilling in zijn schilderijen

RIANN en Hermanus maakten in 2014 samen het schilderij *Leve de Verbeelding*. Het toont Henri Rousseau en Frida Kahlo in een bootje, twee vrije geesten die door het echtpaar werden bewonderd. RIANN schreef er een gedicht bij dat volgens haar goed laat zien waar het Poëtisch Realisme voor staat: Leve de verbeelding / van verbeelding is pas sprake / wanneer je werelden kunt maken / en voort laat komen uit gedachtsels / van een open vrije geest / slechts wie het kind niet is verloren / en durft te dromen en bekoren / begrijpt waar 't werkelijk om gaat / wanneer men zich met kunst in laat.

'We voelden ons allebei erg thuis bij het Poëtisch Realisme. Daarbinnen kozen we ieder een eigen weg. Bij mij zijn dat vooral schilderijen van (jonge) vrouwen en meisjes die de wereld beleven vanuit een veilige, beschutte plek. Als toeschouwer kan je van daaruit met hen meekijken of het nodigt juist uit om terug te kijken. En weer het kind te zijn. Hermanus heeft meer nostalgie en verstilling in zijn schilderijen. Zijn werk is ingetogen, terwijl dat van mij wat sprankelender is. Onwillekeurig hebben we elkaar ook beïnvloed. Dat gaat vanzelf als je zoveel samen bent. Ik had mijn atelier op zolder, hij op de eerste verdieping van ons woonhuis. We bekeken elkaars werk, vroegen elkaar hoe het beter of anders kon.'

Linkerpagina: Hermanus,
'Feestje' (2010).
Rechtsboven: Hermanus
en RIANN, 'Zusjes' (2014).

Toekomst

Om het Poëtisch Realisme nog sterker vorm te geven en te verspreiden, zette RIANN ook haar kunnen als grafisch ontwerper in. 'Gebruikmakend van ons beider beeldmateriaal ontwerp en creëer ik verzamelobjecten en merchandising, zoals kaarten, onderzetters, tassen en verzenbundels. Zo kunnen mensen met een kleinere beurs ook genieten van het Poëtisch Realisme.'

RIANN geeft het Poëtisch Realisme driedimensionale vorm

Hermanus overleed op 22 oktober 2017 na een zwaar ziekbed. Voor RIANN brak daarmee een nieuwe periode in haar leven aan. 'Ik zal het Poëtisch Realisme verder ontwikkelen en het oeuvre van Hermanus beheren.' Ze heeft nog maar kort geleden het schilderen zelf weer op kunnen pakken. 'Daar had ik eerst de rust niet voor. Ik vond het te confronterend. Hermanus en ik waren zo nauw betrokken bij elkaars werk. Maar afgelopen maand maakte ik *Dromen van morgen*. Daarop kijkt een jonge vrouw ingetogen omlaag. Ik wil daarmee zeggen dat de toekomst voor me ligt. Mijn leven is nog niet voorbij. *Hoge bomen* toont een vrouw met een hoge hoed als een boom. Tussen de takjes zitten strikken, bloemen en vogels. Het staat symbool voor een nieuw begin, de lente.'

RIANN is daarnaast bezig om het Poëtisch Realisme een driedimensionale vorm te geven door er beelden van keramiek aan toe te voegen. 'Hermanus wilde altijd al dat keramiek onderdeel van het Poëtisch Realisme zou worden; mensfiguren uit

de schilderijen in driedimensionale vorm. De eerste beeldjes hoop ik in oktober te tonen bij de Kunst10daagse in Bergen. Het is dan precies een jaar geleden dat Hermanus overleed. Natuurlijk worden dat heel beladen dagen, maar tegelijkertijd is het bijzonder om dit ter nagedachtenis van hem te doen. Hermanus vond het mooi om kunst met anderen te delen. Dat zet ik graag voort.'

Schilder Hermanus tentoongesteld

RIANN presenteert het werk vanuit hun voorheen gezamenlijke atelier in Alkmaar, maar wil het ook daarbuiten onder de aandacht blijven brengen. 'In juni vindt een expositie plaats in het ABN Amrogebouw in Leeuwarden. En Art Gallery Rozendaal in Montfort heeft veel werk van Hermanus in de collectie opgenomen. Daar ben ik erg blij mee.' Ton Croonen, eigenaar van Art Gallery Rozendaal, leerde Hermanus in 2012 kennen tijdens een bezoek aan zijn atelier in Alkmaar. 'Daar werd ik meteen verliefd op zijn werk. Dat straalt zoveel liefde uit. Alle levensfacetten worden op een speelse wijze belicht. Met op de achtergrond steeds de zee, het water en de mooie Nederlandse luchten.' Croonen was zo enthousiast dat hij voor Art Gallery Rozendaal een honderdtal grotere en kleinere werken aankocht. 'En wij zijn niet de enigen die in hem geloven, zo blijkt. Elke week verkopen we wel een of twee werken van hem. We zijn ontzettend trots dat onze galerie de herinneringen aan Schilder Hermanus verder kan uitdragen.'

Art Gallery Rozendaal
Rozendaal 10
6065 NE Montfort
+31 (0)47 547 22 54
www.artgalleryrozendaal.com

Geopend op zaterdag en zondag van 11.00-17.00 uur.